

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં
લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૪૫૦ ઓફ ૨૦૧૪
માં
સ્પે. સીવિલ એપ્લીકેશન નં. ૧૮૭૩૪ ઓફ ૨૦૧૧
સાથે
આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૦૩૦ ઓફ ૨૦૧૪
માં
સ્પે. સીવિલ એપ્લીકેશન નં. ૧૭૨૪ ઓફ ૨૦૧૨

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી અનંત એસ. દવે

સહી/—

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી બરિન વૈષ્ણવ

સહી/-

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે ?	
૨	પત્રકારને સંદર્ભિત કરવામાં આવશે કે નહીં?	
૩	શું માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની ઉચિત નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ ના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે ?	

=====

=====

કમિશનર

વિરુદ્ધ

કાંજીભાઈ ગોદાદભાઈ ચૌધરી

=====

=====

ઉપસ્થિતિ : અરજદાર(ઓ) નંબર ૧: શ્રી ધવન એમ. જયસ્વાલ, મદદનીશ
સરકારી વકીલ

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે શ્રી જી. એમ. જોશી

=====

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી અનંત એસ. દવે

અને
માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી બરિન વૈષ્ણવ

તારીખ: ૨૨/૦૨/૨૦૧૮
મૌખિક ચુકાદો
(પર: માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી બરિન વૈષ્ણવ)

૧. આ આપીલો અરજદાર-ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે , જે વિશેષ સિવિલ અરજી નંબર ૧૮૭૩૪ ઓફ ૨૦૧૧ ૧૯૨૪ ઓફ ૨૦૧૨ માં વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા તા. ૨૪.૧૦.૨૦૧૩ ના રોજ પસાર કરાયેલા ચુકાદાથી વ્યથિત થયા છે .

૧.૧ ગુજરાત સિવિલ સર્વિસ ટ્રિબ્યુનલ (ટૂંકમાં "ટ્રિબ્યુનલ") ના તા.૧૮.૦૫.૨૦૧૧ ના આદેશ દ્વારા, ટ્રિબ્યુનલે કર્મચારીની અપીલમાં કર્મચારી વિરુદ્ધ તા. ૨૫.૦૮.૨૦૦૮ ના રોજ પસાર કરાયેલા બરતરફીના આદેશને રદ કર્યો. ટ્રિબ્યુનલે વધુ નિર્દેશ આપ્યો કે કર્મચારી-પ્રતિવાદીને સંપૂર્ણ બેક વેતન સાથે સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે. આ નિર્દેશના આ ભાગથી નારાજ થઈને, રાજ્ય સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલેશન નંબર ૧૭૨૪ ઓફ ૨૦૧૨ માં વિદ્વાન સિંગલ ન્યાયાધીશ સમક્ષ અરજદાર હતું. કર્મચારી પણ ખાસ સિવિલ અરજી નંબર ૧૮૭૩૪ ઓફ ૨૦૧૧ માં માનનીય સિંગલ જજ સમક્ષ હતો, કારણ કે તે ટ્રિબ્યુનલના કેસને શિસ્ત અધિકારીને નવી વિભાગીય તપાસ કરવા માટે પાછા મોકલવાના નિર્દેશ થી વ્યથિત હતો.

૧.૨ કર્મચારીની અરજીને માનનીય સિંગલ જજ દ્વારા નવી તપાસ યોજવાન નિર્દેશને પલટાવીને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને રાજ્યની અરજીને બરતરફ કરવામાં આવી હતી, જેનાથી આ આદેશની પુષ્ટિ થઈ હતી અને સંપૂર્ણ બેક વેતન સાથે પુનઃસ્થાપન.તેથી આ અપીલ કરવામાં આવે છે.

૨. સંક્ષિપ્તમાં તથ્યો નીચે મુજબ છે:

૨.૧ આ અપીલમાં પ્રતિવાદી, જેને કર્મચારી તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, તેઓ અપીલકર્તા હેઠળ જુનિયર ફાર્માસિસ્ટ તરીકે કામ કરતા હતા . કર્મચારી સામે તા.૧૫.૦૯.૧૯૯૩ ના રોજ ચાર્જશીટ જાહેર કરવામાં આવી હતી, જેમાં કેટલીક આશંકાઓનો સમાવેશ થાય છે . વર્તમાન વિવાદના હેતુઓ માટે, આ રીતે લગાવવામાં આવેલા આરોપોનું વિવરણ કરવું સુસંગત ન પણ હોઈ શકે. ઉપરોક્ત આરોપો માટે, કર્મચારી વિરુદ્ધ ફક્ત શિસ્તભંગ સંબંધિત કાર્યવાહી જ નહીં , પરંતુ તેને ફોજદારી કાર્યવાહીનો પણ સામનો કરવો પડ્યો હતો. વિભાગીય કાર્યવાહી ફોજદારી કાર્યવાહી સુધી ચાલુ રહી, જો કે, કર્મચારીને ફોજદારી કેસમાં નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો, તેને સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવ્યો હતો અને રજૂઆત કરવામાં આવી હતી અને મુકદ્દમાના અગાઉના રાઉન્ડમાં આ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશો પર તેને સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યો હતો. જોકે પુનઃનિયુક્તિ શિષ્ટભંગ સંબંધિત કાર્યવાહીના પરિણામને આધારિત હતી.

૨.૨ અહીં ઉપર જણાવ્યા મુજબ, ફોજદારી કાર્યવાહી ચાલુ હોય ત્યારે પણ , તપાસ અધિકારીએ તેમની તપાસ પૂર્ણ કરી ને તા. ૦૧.૦૭.૧૯૯૭ ના રોજ અહેવાલ રજૂ કર્યો હતો . તપાસ અધિકારીએ આરોપોને સાબિત કરવા જણાવ્યું હતું. અહીં ઉલ્લેખ કરવો અનુચિત નહીં થાય કે તપસ દરમિયાન, આરોપપત્રમાં શ્રી ડી. એમ. પટેલ સહિત તપાસ કરવાના આઠ સાક્ષીઓની યાદી હોવા છતાં, ન તો શ્રી ડી. એમ. પટેલ અને અન્ય કોઈ સાક્ષીની તપાસ અધિકારી સમક્ષ તપાસ કરવામા આવી હતી અને આરોપો માત્ર આ સાક્ષીઓને નોંધાયેલા નિવેદનોના આધારે જ સાબિત કરવામાં આવ્યા હતા, તેમને તપાસ માટે હજાર કર્યા વિના કે તેમની અને ઊલટ તપસ કર્યા વિના.

૨.૩ તપાસ અધિકારીના અહેવાલના આધારે, તા.૧૮.૦૨.૨૦૦૮ ના રોજ તપાસ અધિકારીના અહેવાલની નકલ રજૂ કરી હતી અને એક રજૂઆત આમંત્રિત કરી હતી જેથી લાદવામાં આવતા દંડના પાસા પર નિર્ણય લઈ શકાય. કર્મચારીએ તા. ૦૭.૦૩.૨૦૦૮ ના રોજ જવાબ રજૂ કર્યા પછી , તે જવાબને ધ્યાનમાં લઈ, વિભાગે તા. ૨૫.૦૬.૨૦૦૮ ના રોજ કર્મચારીને નોકરી માંથી કાઢી મૂકવાનો દંડ આપવાનો આદેશ કર્યો .

૨.૪ આ આદેશથી અપ્રસન્ન થઈને પ્રતિવાદી-કર્મચારીએ ગુજરાત સિવિલ સર્વિસ ટ્રિબ્યુનલમાં અપિલ નં. ૩૨૩ ઓફ ૨૦૦૮ દાખલ કરી. વિભાગ દ્વારા ફરમાવવામાં આવેલ બરતરફી ની સજા સામે કર્મચારીએ અનેક દલીલો રજૂ કરી. આ દલીલો પૈકી એક મહત્વપૂર્ણ દલીલ એવી હતી જે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ નોંધપાત્ર રહી કે, તપાસ અધિકારીના અહેવાલનો અવલોકન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે ભલે આઠ સાક્ષીઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો, તેમ છતાં તપાસ અધિકારીએ તેમના કોઈપણ નિવેદન નોંધ્યા નહોતા અને માત્ર અગાઉના તબક્કે લીધેલા તેમના નિવેદનોના આધાર પર આરોપો સાબિત થયેલા ગણાવ્યા હતા. આ સંદર્ભમાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આપેલી તર્કસંગતતાઓને અહીં રજૂ કરવી યોગ્ય રહેશે.

“ અમે તપાસ અહેવાલનો અવલોકન કર્યો છે. એ હકીકત છે કે ભલે ચાર્જશીટમાં ૮ સાક્ષીઓની યાદી આપવામાં આવી હતી ,તેમ છતાં કોઈપણ સાક્ષીની પૂછપરછ કરવામાં આવી ન હતી. તપાસ દરમિયાન તેમના નિવેદન ન નોંધવાના કોઈ કારણનો ઉલ્લેખ અહેવાલમાં કરાયો નથી. પ્રતિવાદીન તરફથી પ્રતિનિધિ શ્રી જે.એન.સુથાર પણ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ સુનાવણી દરમિયાન આ મુદ્દે કોઈ સ્પષ્ટતા કરી નહોતી, જ્યારે આ મુદ્દો અપીલ યાદી માં ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. પેરાવાઈઝ ટિપ્પણીઓમાં પણ કોઈ પ્રતિસાદ આપવામાં આવ્યો નથી. અનુક્રમાં ઉલ્લેખનીય છે કે શ્રી ડી.એમ.પટેલ , ફાર્માસિસ્ટ જેણે અપીલકર્તાથી ચાર્જ સંભાળ્યો હતો, તે પણ સાક્ષીઓની યાદીમાં સમાવિષ્ટ હતા. તેમ છતાં, તેમની પૂછપરછ પણ તપાસ અધિકારીએ વ્યક્તિગત

સુનાવણી દરમિયાન તેમને બોલાવી તેમની વિગતો નોંધાવી હતી, . તેમ છતાં, શિસ્તભંગ અધિકારીએ તેમના આદેશમાં તેનો કોઈ ઉલ્લેખ કર્યો નથી, જ્યારે અપીલકર્તાએ સાક્ષીઓની પૂછપરછ ન કરવાના મુદ્દાનો ઉલ્લેખ પોતાની બીજી શો-કોઝ નોટિસના જવાબમાં સ્પષ્ટ રીતે કર્યો હતો.. અપીલકર્તાના વકીલ શ્રી મહેન્દ્ર વછરાજાણીએ દાવો કર્યો કે, જ્યારે કોઈ સાક્ષીની પૂછપરછ કરવામાં આવી નથી , ત્યારે અપીલકર્તાને તેમની ઉલટ તપાસ કરવાની તક પણ મળી નથી , જે અપીલકર્તાને પોતાનો બચાવ માટે મળવી જોઈએ તેવી 'વાજબી તક' થી વંચિત કરવાનું સમાન છે. તેમણે ગુજરાત હાઈકોર્ટના 2004 (2) GLH 437, તેમણે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. 15585 ઓફ 2000 ના ચુકાદાનો આધાર આપ્યો હતો, જેમાં સ્પષ્ટ રીતે જણાવ્યું છે કે જો તપાસ અધિકારીએ જે સાક્ષ્ય ઉપયોગમાં લીધાં છે તે આરોપી કર્મચારીના ગુમમાં મેળવવામાં આવ્યાં હોય, તો એ આધારે આપેલા તારણો પાયાવિહોણા અને વિકૃત છે અને દૂષિત છે કારણ કે તે કુદરતી ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંત અને કાયદેસર સેવાના નિયમોનું ઉલ્લંઘન સમાન છે. તેથી, એવી વાસ્તવમાં તે નામની યોગ્ય તપાસ નથી અને તે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંત અને વૈધાનિક સેવાના નિયમોનું પણ ઉલ્લંઘન કરે છે અને તેથી, નિષ્કર્ષ એ છે કે તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ કોઈપણ કાનૂની પુરાવા પર આધારિત નથી અને સેવા નિયમો મુજબ તપાસ પૂર્ણ કરાઈ નથી. તપાસ અધિકારીએ પોતાનું અહેવાલ કોઈપણ દસ્તાવેજ કે સાક્ષીના પુરાવા આધારે આધારિત કર્યું નથી .”

૨.૫ કર્મચારીએ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ઊઠવેલી બીજી દલીલ એવી હતી કે, બરતરફી આદેશના અવલોકન પરથી , સ્પષ્ટ થાય છે કે, શ્રી ડી.એમ. પટેલ ને ચાર્જશીટમાં સાક્ષી તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા હોવા છતાં , તેમની પૂછપરછ તપાસ અધિકારી સમક્ષ કરવામાં આવી ન હતી. તેમ છતાં, શિસ્તભંગ અધિકારીએ ૧૯.૦૭.૨૦૦૮ અને ૨૨.૦૯.૨૦૦૮ ના રોજ શ્રી ડી.એમ. પટેલ ના નિવેદન શિસ્તભંગ અધિકારી એ આરોપો સાબિત થયા છે એવું માનવા માટે 19.07.2008 અને 22.09.2008 ના રોજ પોતાના સમક્ષ નોંધાયેલા નિવેદનોને

આધારરૂપ ગણાવ્યા હતા.. પ્રતિવાદી-નિયોક્તા તરફથી ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ એવી દલીલ કરવામાં આવી કે, ચાર્જશીટમાં દર્શાવાયેલા છતાં તપાસ અધિકારી સમક્ષ પૂછપરછ ન કરાયેલા સાક્ષી શ્રી ડી.એમ.પટેલ ના નિવેદન શિસ્તભંગ અધિકારી દ્વારા લેવામાં અધિકારીને પૂરતું અધિકાર હતું અને તે ગુજરાત સિવિલ સર્વિસીસ (શિસ્ત અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૭૧ ના નિયમ ૯(૨૦)(બી) મુજબ મંજૂર છે . (આગળ 'શિસ્ત અને અપીલ નિયમો' તરીકે ઓળખવામાં આવશે). નિયોક્તાના મતે , આ નિયમ મુજબ, શિસ્તભંગ અધિકારીને કોઈપણ સાક્ષીની વધુ પૂછપરછ કરવા , ઉલટ તપાસ કરવા તથા ફરીથી પૂછપરછ કરવાની છૂટ છે અને તેના આધારે દંડ પણ ફરમાવી શકાય છે. ટ્રિબ્યુનલ એમ્પ્લોયરની દલીલ સાથે સંમત થયું ન હતું અને જણાવ્યું હતું કે, જ્યારે કોઈ સાક્ષી તપાસ અધિકારી સમક્ષ પૂછપરછ હેઠળ આવ્યો હોય,ત્યારે જ નિયમ લાગુ કરી શકાય છે અને જો આવા સાક્ષીની તપાસ અધિકારી સમક્ષ ક્યારેય તપાસ કરવામાં આવી ન હોય, તો દંડ લાદતી વખતે, શિસ્તભંગ અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા આવા સાક્ષીના નિવેદનો પર આધાર રાખી શકાય નથી.

૨.૬ આ તમામ મુદ્દાઓના આધારે ટ્રિબ્યુનલે અપીલ મંજૂર કરી. જો કે, ટ્રિબ્યુનલે યોગ્ય માન્યું કે આ મામલાને શિસ્તભંગ અધિકારીને પાછો મોકલવો જોઈએ જેથી ફરીથી તપાસ પ્રક્રિયા હાથ ધરવામાં આવે, તથા તપાસ અધિકારીએ જે સાક્ષીઓની પૂછપરછ નહોતી કરી, તેમની યોગ્ય રીતે પુછપરછ કરવાનો અધિકાર શિસ્તભંગ અધિકારીને આપવામાં આવે.

૨.૭ તેથી, આ પરિસ્થિતિમાં કર્મચારીએ એક અરજી દાખલ કરી હતી,જેમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ટ્રિબ્યુનલને મામલો ફરીથી શિસ્તભંગ અધિકારીને મોકલવાનો કોઈ અધિકાર નહોતો, ખાસ કરીને ત્યારે જ્યારે તપાસ અધિકારી સમક્ષ સાક્ષીની પૂછપરછ કરવામાં આવી ન હોય, તો આવો ત્રુટિભર્યો દુર્લક્ષણ કેસ પાછો મોકલીને સુધારી શકાય નહિ. રાજ્યએ ટ્રિબ્યુનલના આદેશ સામે અરજી દાખલ કરી હતી જેમાં રાજ્યને કર્મચારીને સંપૂર્ણ પીઠભથ્થા સાથે ફરી

નિમણૂક આપવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

૨.૮ પ્રતિપક્ષ પક્ષો તરફથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વકીલોની દલીલો નોંધ્યા પછી, માનનીય એકલ ન્યાયાધીશે કર્મચારીની દલીલને યોગ્ય ઠેરવી અને તેની અરજીને મંજૂરી આપી હતી. ન્યાયાધીશે એ મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે જ્યારે શ્રી ડી.એમ.પટેલની તપસ દરમિયાન પૂછપરછ કરવામાં આવી ના હતી અને એમ છતાં તેમના નિવેદનને શિસ્તભંગ અધિકારીએધ્યાન માં લઈને બરતરફીનો આદેશ આપ્યો હતો , આ મામલાને ફરી શિસ્તભંગ અધિકારીને પરત મોકલવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી. શિસ્ત અને અપીલ નિયમોનું અર્થઘટન કરતા, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ચુકાદો આપ્યો હતો કે અધિકારીનો અહેવાલ રજૂ થયા પછી કોઈ નવા પુરાવા લેવાય તેવી નિયમોમાં કોઈ જ છૂટછાટ નથી. વધુમાં, અદાલતે શોધી કાઢ્યું હતું કે શિસ્તભંગ અધિકારીએ શ્રી ડી.એમ.પટેલ નું નિવેદન લેવું તે નિયમોની વિરુદ્ધ હતું અને જ્યારે આરોપો ૧૯૮૮ થી ૧૯૯૨ ના સમયગાળાના ઘટનાના સંદર્ભમાં હતા , ત્યારે મામલાને પાછું મોકલવું યોગ્ય ન હતું. ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આપવામાં આવેલા પુનર્નિયુક્તિના આદેશને યોગ્ય ગણાવીને તેને યથાવત્ રાખવો યોગ્ય હતો.. આ બંને અરજીમાં આપવામાં આવેલી દ્વિગુણ દિશાનિર્દેશોથી અપ્રસન્ન રહીને આ અપિલો દાખલ કરવામાં આવી છે..

૩. આપણે તથ્યોની જાહેરાત કરીએ અને પ્રતિપક્ષ પક્ષો ના પ્રતિનિધિત્વ કરતાં માનનીય વકીલશ્રીઓની દલીલોનું મૂલ્યાંકન કરીએ, તે પહેલાં, માનનીય એકલ ન્યાયાધીશે જે નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે કરેલી મહત્વપૂર્ણ ટિપ્પણીઓ અને અવલોકનો આપ્યા છે, તેના સંબંધિત અંશો અહીં રજૂ કરવાનું યોગ્ય રહેશે:

“૧૭. પછી પ્રશ્ન એ ઊભો થાય છે કે, શું શિસ્તભંગ અધિકારી શ્રી ડી. એમ. પટેલ, ફાર્માસિસ્ટ , જે ને સાક્ષીઓની યાદીમાં સામેલ કરવામાં આવ્યા હતા

પરંતુ તપાસ દરમિયાન સાક્ષી તરીકે પૂછપરછ કરવામાં આવી ન હતી, તેમનું નિવેદન તપસ પૂરી થયા પછી નોંધવામાં ન્યાયસંગત રીતે યોગ્ય હતો. અને શું આવું નિવેદન કર્મચારી વિરુદ્ધ સાક્ષ્ય તરીકે માન્ય હોય શકે. આ સાથે વધુ એક પ્રશ્ન એ પણ ઉદભવે છે કે, શું તપાસ પૂર્ણ થયા બાદ કર્મચારીને શ્રી ડી.એમ.પટેલની હાજરીમાં પોતાનું નિવેદન આપવા ફરમાવી શકાય અને શું આવા નિવેદનને આધારે શિસ્તભંગ અધિકારી દ્વારા આવા નિવેદન પાઠવતી વખતે વિચારમાં લઈ શકે. .

૧૮. નિયમોના નિયમ ૯ ના પેટા નિયમ (૧૪) હેઠળ આપેલી નોંધ અનુસાર સ્પષ્ટ રીતે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે કોઈ નવા સાક્ષ્યને મંજૂરી આપી શકાય નહિ અથવા કોઈ સાક્ષિને પુનઃબુલાવી શકાય નહિ માત્ર એટલા માટે કે સાક્ષ્યમાં ખામી હોય તે પૂરી કરવા. આવા સાક્ષ્યને ફક્ત ત્યારે જ બોલાવી શકાય જ્યારે મૂળરૂપે રજૂ કરાયેલ સાક્ષ્યમાં કોઈ ખામી કે ત્રુટી હોય.

૧૯. આ રીતે , નિયમોમાં સ્પષ્ટ મનાઈ કરવામાં આવી છે કે કોઈ પણ સાક્ષ્ય મંજૂર કરી શકાય નહિ. શ્રી ડી. એમ. પટેલની તપાસ દરમિયાન સાક્ષી તરીકે પૂછપરછ કરવામાં આવી ન હતી. તેઓ પ્રથમ વખત તપાસ અહેવાલ રજૂ થયા પછી બોલાવવામાં આવ્યા અને તેમનું નિવેદન લેવામાં આવ્યું, આવા પગલાકાયદેસરની દ્રષ્ટિએ માન્ય નથી. હકીકતમાં, જ્યારે નિયમોમાં સ્પષ્ટ રીતે જણાવવામાં આવ્યું છે કે સાક્ષ્યમાં ખામી ભરવા માટે કોઈ સાક્ષીને ફરી બોલાવી શકાય નહિ, ત્યારે જ શ્રી ડી.એમ. પટેલને પહેલાં સાક્ષી તરીકે પૂછપરછ કરવામાં આવી હોત, તો પણ માત્ર ખામી ભરવા માટે તેમને ફરી બોલાવવું યોગ્ય ન હોત. અતઃ શિસ્તભંગ અધિકારીને ન તો સાક્ષ્યમાં ખામી ભરવા માટે સાક્ષીને ફરી બોલાવવાનો અધિકાર છે અને નજ તો કોઈ સાક્ષ્ય મંજૂર છે. જે માન્ય છે તે ફક્ત ત્યારે, જ્યારે મૂળરૂપે રજૂ કરાયેલા સાક્ષ્યમાં જાતજાતની ખામી કે ત્રુટી હોય ત્યારે તે ખામી સુધારવા માટે સાક્ષ્ય બોલાવવું શક્ય છે. પરંતુ આ કેસમાં વિભાગે એવું સાક્ષ્ય રજૂ કર્યું હતું તેવું ન જણાતું કે જેમાં કોઈ ખામી કે ત્રુટી હતી જેથી સાક્ષ્ય

બોલાવવાની જરૂરિયાત ઉભી થાય. હકીકતમાં, શિસ્તભંગ અધિકારીએ તપાસ અહેવાલને જે તે રીતે સ્વીકારી લીધો અને ત્યારબાદ શ્રી ડી.એમ. પટેલનું નિવેદન નોંધ્યું. શિસ્તભંગ અધિકારી દ્વારા એવું નિવેદન લેવું અને તેના આધારે નિર્ણય લેવો નિયમો દ્વારા સમર્થિત નથી.

૧૯.૧.ઉપરોક્ત ચર્ચાના પ્રકાશમાં , તપાસ અહેવાલ અને શ્રી ડી. એમ. પટેલનાં નિવેદન તેમજ કર્મચારીના નિવેદનના આધાર પર આપવામાં આવેલી કર્મચારી ના બરતરફી કદની કસોટી પર કસાઈ શકતી નથી.

XXX	XXX	XXX
XXX	XXX	XXX
XXX	XXX	XXX
XXX	XXX	XXX

૨૩. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં લેતા અને કર્મચારી વિરુદ્ધ કોઈ સાક્ષ્ય ન હોવાનું સામે આવતા, ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા મામલાને ફરીથી નવી તપાસ માટે શિસ્તભંગ અધિકારીને પરત મોકલવો યોગ્ય નહોતો.

૨૪. તે સિવાય પણ, ૧૯૮૮ થી ૧૯૯૨ ના સમયગાળાની ઘટનાઓ અંગે કર્મચારીએ ફોજદારી કાર્યવાહી અને વિભાગીય તપાસનો પણ સામનો કર્યો હોય , ત્યારે હવે ૨૦ વર્ષથી વધુ સમય બાદ , જો ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આદેશિત નવી તપાસને મંજૂરી આપવામાં આવે, તો તે કર્મચારી માટે અત્યંત અન્યાયકારી સાબિત થશે.

૨૫. ઉપર નોંધવામાં આવેલ કારણોને ધ્યાનમાં રાખીને , કર્મચારી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીને મંજૂર કરવામાં આવે છે અને રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરાયેલ અરજી રદ કરવામાં આવે છે .”

૪. શ્રી ધવન જયસ્વાલ, માનનીય સહાયક સરકારી વકીલશ્રીએ જોરદાર

દલીલ કરતાં જનવિયું હતું કે માનનીય એકલ ન્યાયાધીશ દ્વારા કર્મચારી ની અરજી મંજૂર કરીને અને રાજ્યની અરજી રદ કરીને આપેલો આદેશ એ પ્રકાર નહતો કે જે આ ન્યાયાલય ની તપાસમાં ખરો ઉતરે. શ્રી ધવન જયસ્વાલના જણાવ્યા અનુસાર, રાજ્યને શ્રી ડી.એમ. પટેલનું નિવેદન પ્રથમવાર શિસ્તભંગ અધિકારી સમક્ષ નોંધાવવાનો અધિકાર હતો. શ્રી જયસ્વાલે દલીલ કરી કે જ્યારે શ્રી ડી. એમ. પટેલને ચાર્જશીટમાં સાક્ષી તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ તપાસ અધિકારી સમક્ષ તેમની પૂછપરછ કરવામાં આવી ન હતી. ત્યારે પણ શિસ્તભંગ અધિકારીને તેમનું નિવેદન નોંધાવવાનો અધિકાર હતો, ભલે તેવો તપાસ અધિકારી સમક્ષ રજૂ ન કરવામાં આવ્યો હોય કે તેમની ઉલ્તતાપસ ના થઈ હોય. શ્રી જયસ્વાલે પોતાની દલીલોને ટેકો આપવા માટે શિસ્ત અને અપીલના નિયમો હેઠળ ના નિયમ ૯ (૧૪) તથા નિયમ ૯ (૨૦) (બી) નો આધાર લીધો.

૪.૧ શ્રી જયસ્વાલના મટે , શિસ્તભંગ અધિકારી અને તપાસ અધિકારી બંને એક જ વ્યક્તિ હોવાથી, શિસ્તભંગ અધિકારી ને પોતાના વિવેકાધિકાર હેઠળ અગાઉ રજૂ ન કરવામાં આવેલા સાક્ષ્યો પર નિર્ભર રહેવાનો અથવા સાક્ષ્યો બોલાવવાનો અધિકાર છે.. તેમનો વધુ દાવો હતો કે, જો શિસ્તભંગ અધિકારી એવો મત રાખે કે ન્યાયના હિતમાં કોઈ સાક્ષીની વધુ પૂછપરછ જરૂરી છે, તો તે સાક્ષીને ફરી બોલાવી શકે છે, તેની પૂછપરછ અથવા પુનઃ પૂછપરછ કરી શકે છે અને સરકારી કર્મચારી સામે યોગ્ય દંડનો પણ આદેશ આપી શકે છે.

૪.૨ શ્રી જયસ્વાલે આથી દલીલ કરી કે ભલે કોઈ સાક્ષી, જેને ચાર્જશીટમાં સાક્ષી તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યો હોય, તેની તપાસ અધિકારી સમક્ષ શિસ્તભંગ અધિકારી તરફથી રજૂઆત ન કરવામાં આવી હોય અથવા તેની પૂછપરછ ન કરવામાં આવી હોય, તો પણ તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ રજૂ થયા પછી અને કર્મચારી તરફથી આવા અહેવાલ પર પ્રતિનિધિત્વ મળ્યા પછી, શિસ્તભંગ અધિકારીને એવો સાક્ષી જેને અગાઉ સૂચિબદ્ધ કરવામાં આવ્યો હોય તેનો

નિવેદન બોલાવવાનો અધિકાર રહે છે, ભલે તે તપાસ અધિકારી સમક્ષ પૂછપરછ માટે રજૂ ન કરવામાં આવ્યો હોય. શ્રી જયસ્વાલે તેમના દાવાને સમર્થન આપવા માટે માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયનો આધાર લીધો હતો, જે કેસ કે.ર.દેબ. વિરુદ્ધ. ધ કલેક્ટર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સિસે, શિલ્હોંગ, (૧૯૭૧)૨ SCC ૧૦૨ તરીકે નોંધાયેલ છે. પ. શ્રી જી.એચ.જોશી, પ્રતિવાદી પક્ષના વકીલશ્રીએ દલીલ કરી કે, ટ્રિબ્યુનલએ જે નિર્ણય કર્યો હતો તે યોગ્ય હતો કારણકે આ સંપૂર્ણપૂર્ણ “કોઈ સાક્ષ્ય ન હોવાનો” કેસ હતો. વિભાગે પોતાની તરફથી પોતાના કર્મચારીઓના નિવેદનોના આધારે કેસ સાબિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો , પરંતુ એવા નિવેદનોના લેખકોને સાક્ષી તરીકે રજૂ કરીને તેમની પૂછપરછ કરવામાં આવી નહોતી. આથી, આવા દસ્તાવેજો અને તપાસના રેકૉર્ડને કાયદેસર સાક્ષ્ય તરીકે ગણાવી શકાય તેમ નહોતું, . બીજી રીતે કહીએ તો, શ્રી જોશીનો દાવો એવો હતો કે ટ્રિબ્યુનલનું આ મંતવ્ય યોગ્ય હતું કે તપાસ અધિકારીના તારણો ખોટા હતા કારણ કે તે “કોઈ સાક્ષ્ય ન હોવાનો” સ્પષ્ટ મામલો હતો. પ.૧ શ્રી જોશી ની દલીલનો બીજો મુદ્દો એવો હતો કે જ્યારે તપાસ પૂર્ણ થઈ ગઈ હતી અને તપસ અધિકારીનો અહેવાલ રજૂ થઈ ગયો હતો, ત્યારે શ્રી ડી.એમ.પટેલ નું નિવેદનના લીધા પછી તેના આધારે નિકાળનો આદેશ આપવો શિસ્તભંગ અધિકારી માટે યોગ્ય નહોતો. . શ્રી જોશીના જણાવ્યા મુજબ ,શિસ્ત અને અપીલના નિયમ ૯(૧૪) અને નિયમ ૯(૨૦)(બ) પર શ્રી જયસ્વાલ (માનનીય સહાયક સરકારી વકીલ) દ્વારા મુકેલ નિર્ભરતા ખોટી હતી, કારણ કે જ્યારે શ્રી ડી.એમ. પટેલની તપાસ અધિકારી સમક્ષ સાક્ષી તરીકે પૂછપરછ થઈ જ ન હતી, ત્યારે તેમની પુનઃ પૂછપરછ કે ફરી બોલાવવાની વાત જ ઊભી થતી નથી. તેઓ માત્ર તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ રજૂ થયા બાદ શિસ્તભંગ અધિકારી સમક્ષ રજૂ કરાયા હતા. . શ્રી જી. એમ જોશીએ વધુમાં નરિન્દર મોહન આર્ય વિરુદ્ધ યુનાઈટેડ ઇન્ડિયા ઇન્શ્યોરન્સ કંપની લિમિટેડ અને અન્યોના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા આપેલા નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો હતો ., જે (૨૦૦૬) ૪ એસ. સી. સી. ૭૧૩ માં નોંધાયેલ છે, જેના સંબંધિત પરિણેદમાં અહીંનો મુદ્દો સ્પષ્ટ રીતે સમજાવવામાં આવ્યો છે: “જદ ઉપરોક્ત કારણોસર,

આક્ષેપિત ચુકાદાઓ ટકી રહી શકે તેવા નથી અને તેને રદ કરવામાં આવે છે . યથાર્થ રીતે જોવામાં આવે તો આવા આદેશો રદ થવાને પરિણામે કેસ ને ફરીથી વિચારણા માટે શિસ્તભંગ અધિકારી પાસે મોકલવામાં આવવો જોઈએ , પણ એ બાબતને ધ્યાનમાં લેતા કે શિસ્તભંગની કાર્યવાહી ૧૯૭૬ માં શરૂ કરવામાં આવી હતી, અમે એવું કરવાથી દૂર રહીએ છીએ. એપેલન્ટે, નિઃસંદેહે, ઘણું સહન કર્યું છે. . હવે પ્રશ્ન એ ઊભો થાય છે છે કે અપીલકર્તાને શું રાહત આપવામાં આવવી જોઈએ. અપીલકર્તાને નોકરીમાં પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવશે. જોકે, પુનઃનિવાસનનો આદેશ આપતાં અમારું ધ્યાન એ વાત તરફ છે કે તેઓ પાસેથી કોઈ કાર્ય લેવાયું ન હતું, તેથી પાછળના વેતનનો માત્ર ૫૦ ટકા જ ચુકવવામાં આવશે. ઉપરોક્ત સૂચનો સાથે અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે.”

૫.૨ શ્રી જોશીએ દલીલ કરી હતી કે શિસ્ત અને અપીલ ના નિયમો એવી પરિસ્થિતિ માટે કલ્પાયેલા નથી, જેમાં શિસ્તભંગ અધિકારી એવા સાક્ષીનો નિવેદન લે તેવી કામગીરી કરે જેના નામનો ઉલ્લેખ થયો હોય , જેને તપાસ દરમ્યાન પૂછવામાં આવ્યો ન હોય. . શ્રી જોશીના જણાવ્યા અનુસાર શિસ્ત અધિકારી તપાસ અધિકારી તરીકેની ભૂમિકા નિભાવી શક્યા ન હોત.

૬. આ વિવાદિત દલીલોની પ્રશંસા કરવા માટે, શિસ્ત અને અપીલના નિયમોમાં મુજબ દંડ ફટકારવાની પ્રક્રિયાનો પુનઃવિચાર કરવો યોગ્ય રહેશે. દંડ ફટકારવાની પ્રક્રિયા નિયમ ૯ અને ગુજરાત સિવિલ સર્વિસીસ (શિસ્ત અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૭૧ ના સંબંધિત પેટા નિયમોમાં વર્ણવવામાં આવી છે. માનનીય એકલ ન્યાયાધીશે પોતાના ચુકાદામાં નિયમ ૯ ના સંબંધિત પેટા નિયમોનું પુનઃઉત્પાદન કર્યું છે, તેમ છતાં માનનીય એકલ ન્યાયાધીશના ચુકાદાને સ્વતંત્ર રીતે મૂલ્યાંકન કરવા અને તેને સમર્થન આપવા માટે, નિયમ ૯ ના સંબંધિત પેટા નિયમો નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદન કરવામાં આવે છે:

“(૩) જ્યારે આ નિયમ અથવા નિયમ ૧૦ હેઠળ કોઈ સરકારી કર્મચારી સામે

તપાસ યોજવાનો પ્રસ્તાવ હોય, ત્યારે શિસ્તભંગ અધિકારી દ્વારા અથવા તેની તરફથી નીચેના પ્રમાણે કાર્યવાહી તૈયાર કરવામાં આવવી જોઈએ :

(૧) દુર્વ્યવહાર અથવા દોષારોપણયોગ્ય કૃત્ય કે અવગણનાના આરોપોને સ્પષ્ટ અને વિભાજિત આરોપપત્ર તરીકે તૈયાર કરવા માટે તેના સારાંશને સ્પષ્ટ રીતે કરવામાં આવશે:

(૨) દુર્વ્યવહાર અથવા દોષારોપણયોગ્ય કૃત્ય કે અવગણનાના આરોપોનું નિવેદન તૈયાર કરવામાં આવશે, જેમાં નીચેના મુદ્દાઓનો સમાવેશ થવો જોઈએ:

(ક) તમામ સંબંધિત તથ્યોના નિવેદન , જેમાં સરકારી કર્મચારી દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈપણ સ્વીકાર અથવા કબૂલાત નો સમાવેશ થાય ; અને

(ખ) દંડનીય આરોપોને સાબિત કરવા માટે પ્રસ્તાવિત દસ્તાવેજોની યાદી અને સાક્ષીઓની યાદી.

XXX	XXX	XXX	XXX
XXX	XXX		

(૬) શિસ્ત સત્તાધિકારી, જ્યાં તે તપાસ સત્તાધિકારી ન હોય, ત્યાં તે તપાસ સત્તાધિકારીને મોકલશે—

(I) આરોપોના લેખોની નકલ અને ગેરવર્તણૂક અથવા દુર્વ્યવહારના આરોપોનું નિવેદન;

(II) સરકારી કર્મચારી દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ હોય તો બચાવના લેખિત નિવેદનની નકલ;

(III) પેટા નિયમ (૩) માં ઉલ્લેખિત હોય તો સાક્ષીઓના નિવેદનની નકલ;

(IV) ઉપનિયમ (૩) માં ઉલ્લેખિત દસ્તાવેજો સરકાર કર્મચારીને આપેલા હોવાનો પુરાવો.

(વી) પ્રસ્તુત અધિકારીની નિમણૂક અંગેના આદેશની નકલ.

XXX	XXX	XXX
XXX	XXX	XXX

XXX	XXX	XXX
XXX	XXX	XXX
XXX	XXX	XXX
XXX	XXX	XXX

૧૩. તહકીકાત માટે નક્કી કરેલ દિવસે, આરોપી પુષ્ટિ માટે પ્રસ્તાવિત મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવો શિસ્ત અધિકારી દ્વારા અથવા તેની તરફથી રજૂ કરવામાં આવશે. સાક્ષીઓને પ્રસ્તુત અધિકારી દ્વારા અથવા તેની તરફથી પુછવામાં આવશે અને સરકારી કર્મચારી દ્વારા અથવા તેની તરફથી ઉલટતપાસ કરવામાં આવી શકશે. પ્રસ્તુત અધિકારીને સાક્ષીઓને તે મુદ્દાઓ પર પુનઃપૂછપરછ કરવાની મંજૂરી હશે જેણે દરમિયાનમાં પૂછપરછ કરવામાં આવી હોય, પરંતુ નવા વિષય પર નહીં, જો સુધી તપાસ સત્તાધિકારી તેની મંજૂરી ન આપે. તપાસ સત્તાધિકારી સાક્ષીઓને જરૂરી લાગે તેવી વિગતો વિશે પ્રશ્નો પુછી શકે છે.

૧૪. જો શિસ્તપ્રક્રિયા સત્તામંડળ તરફથી કેસ પૂરો થાય તે પહેલાં તે જરૂરી જણાય, તો તપાસ સત્તામંડળ પોતાના વિવેકબુદ્ધિથી પ્રસ્તુત સરકારી કર્મચારીને એવું પુરાવા રજૂ કરવાની મંજૂરી આપી શકે છે, જે સરકારી કર્મચારીને આપવામાં આવેલી યાદીમાં સમાવિષ્ટ ન હોય, અથવા પોતે નવી સાક્ષી બોલાવી શકે છે અથવા કોઈપણ સાક્ષીની ફરીથી તપાસ કરી શકે છે અને આવા કેસમાં સરકારી કર્મચારીની માંગ હોય તો, તેને પ્રસ્તાવિત વધુ પુરાવાઓની યાદી ની નકલ આપવામાં આવશે અને એવા નવા પુરાવા રજૂ થાય તે પહેલા તપસ ને ઓછા માં ઓછા ત્રણ દિવસ માટે સ્થગિત રાખવાની તકો આપવી પડશે. તપાસ અધિકારી તે દસ્તાવેજો રેકૉર્ડ પર લે એ પહેલા સરકાર કર્મચારીને તે દસ્તાવેજોની તપાસ કરવાની તક આપશે. તપાસ અધિકારી સરકાર કર્મચારીને નવા પુરાવા રજૂ કરવાની પણ મંજૂરી આપી શકે છે, જો તે માને કે ન્યાયના હિતમાં આવા પુરાવાની રજૂઆત જરૂરી છે.

(૧૫) જ્યારે શિસ્ત સત્તામંડળ માટેનો કેસ બંધ થઈ જાય, ત્યારે સરકારી કર્મચારીએ પોતાનું બચાવ મૌખિક અથવા લેખિતમાં રૂપે રજૂ કરવા માટે

કહવામાં આવશે, જેમ તેને પસંદ હોય . જો બચાવ મૌખિક રીતે કરવામાં આવે, તો તેનું રેકોર્ડિંગ કરવામાં આવશે અને સરકારી કર્મચારીને તે રેકોર્ડ પર સહી કરવી ફરજ પડશે. કોઈપણ સ્થિતિમાં , બચાવનો નિવેદન લેખિત હોય કે મૌખિક રીતે રેકોર્ડ કરેલો હોય, તો તેની એક નકલ, જો પ્રસ્તુત અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી હોય, તો તેને આપવામાં આવશે.

(૧૬) આ પછી સરકારી કર્મચારી તરફથી પુરાવા રજૂ કરવામાં આવશે. જો તેમણે પસંદ હોય, તો સરકારી કર્મચારી પોતાના બચાવ કરવા માટે પોતાનું પરીક્ષણ પણ કરી શકે છે. સરકારી કર્મચારી દ્વારા રજૂ કરાયેલા સાક્ષીઓનું પછી પરીક્ષણ કરવામાં આવશે અને તેઓ શિસ્ત અધિકારી માટે લાગુ પડતા નિયમો અનુસાર ઊલટ તપસ, પુનઃપૂછપરછ અને તપાસ અધિકારી દ્વારા પૂછપરછ માટે જવાબદાર રહેશે.

(૧૭) તપાસ સત્તામંડળ, સરકારી કર્મચારી પોતાનો કેસ પૂર્ણ કર્યા પછી, અને જો સરકારી કર્મચારીએ પોતાનું પરીક્ષણ ન કર્યું હોય તો જરૂરિયાત મુજબ, સામાન્ય રીતે તેને સામે આવેલા પરિસ્થિતિઓઅંગે પ્રશ્નો કરી શકે છે. આ પ્રશ્નોનો ઉદ્દેશ એ હોય છે કે સરકારી કર્મચારી સામે સાક્ષીઓમાં દર્શાવેલી પરિસ્થિતિઓનું સ્પષ્ટીકરણ આપી શકે.

(૧૮) તપાસ સત્તામંડળ, સાક્ષ્યોની રજૂઆત પૂર્ણ થયા પછી, નિમણૂક કરેલા રજૂઆત અધિકારી, જો હોય તો, અને સરકારી કર્મચારીને સાંભળી શકે છે, અથવા જો તેઓ ઈચ્છે તો તેમને તેમના અનુક્રમણિક કેસોની લેખિત નોંધો દાખલકરવાની મંજૂરી આપી શકે છે.

(૧૯) જો સરકારી કર્મચારીને આરોપોના લેખોની નકલ આપવામાં આવી હોવા છતાં તે નિર્ધારિત તારીખે કે તેના પહેલાં લેખિત બચાવ નિવેદન રજૂ ન કરે, અથવા તપાસ સત્તામંડળ સમક્ષ વ્યક્તિગત રીતે હાજરના રહે, અથવા આ

નિયમની જોગવાઈઓનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જાય કે ઈનકાર કરે, તો તપાસ સત્તામંડળ તપાસને એકતરફી રીતે આગડ આધારી શકે છે.

(૨૦) જ્યાં કોઈ શિસ્ત અધિકારી, નિયમ ૬ માં દર્શાવેલા દંડોમાંથી કલમ (૧) થી (૩) પ્રમાણે કોઈ પણ દંડ ફટકારવાની સત્તા ધરાવતો હોય (પરંતુ કલમ (૪) થી (૮) મુજબના દંડ ફટકારવાની સત્તા ન ધરાવતો હોય) અને તે અધિકારીએ પોતે તપાસ કરી હોય અથવા તપાસ કરાવી હોય અને તેના પોતાના નિષ્કર્ષો અનુસાર અથવા તેના દ્વારા નિમણૂક કરાયેલા તપાસ અધિકારીના કોઈ નિષ્કર્ષો અંગેના નિર્ણયના આધારે એવો મત બનાવે કે નિયમ ૬ ના કલમ (૪) થી (૮) મુજબનો દંડ ફટકારવો જોઈએ, તો એ અધિકારી તપાસના તમામ રેકૉર્ડ એવા શિસ્ત અધિકારીને મોકલશે જેને ઉપરોક્ત દંડ ફટકારવાની સત્તા હોય.

(બી) શિસ્ત સત્તાધિકારી જેને આ રીતે તપાસના રેકૉર્ડ મોકલવામાં આવ્યા હોય, તે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓના આધારે કાર્યવાહી કરી શકે છે અથવા જો તે એવું માને કે ન્યાયના હિત માટે કોઈ સાક્ષીની વધુ તપાસ કરવી જરૂરી છે, તો સાક્ષીને તેની પુનઃતપાસ, પ્રતિપૃષ્ઠા અને પુનઃપૃષ્ઠા કરી શકે છે અને સરકારી કર્મચારીને આ નિયમો અનુસાર યોગ્ય દંડ ફટકારી શકે છે.

(૨૧) જ્યાં પણ તપાસ સત્તાધિકારી, તપાસમાં સમગ્ર અથવા કોઈપણ ભાગના પુરાવાઓ સાંભળી અને નોંધ્યા પછી, તેમાં તેના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાનું બંધ કરે છે, અને તેને બીજો તપાસ સત્તાધિકારી અનુસરે છે, જે અધિકાર ધરાવે છે અને તેનો ઉપયોગ કરે છે, ત્યારે એવો અનુસરણ કરનાર તપાસ સત્તાધિકારી તેના પૂર્વસત્તાધિકારીઓ દ્વારા નોંધાયેલા પુરાવાઓના આધારે અથવા તેના પૂર્વસત્તાધિકારી અને તેના દ્વારા નોંધાયેલા પુરાવાઓના સંયોજનના આધારે કાર્યવાહી કરી શકે છે.

જો અનુસરી રહેલો તપાસ સત્તામંડળનો આ મત પર આવે કે ન્યાયના હિતમાં તે સાક્ષી કે જેઓના પુરાવાઓ પહેલેથી જ નોંધાયા છે, તો તે તપાસ તપાસ

સત્તાધિકારી અગાઉ જણાવ્યા મુજબ આવા કોઈપણ સાક્ષીઓને ફરીથી બોલાવી શકે છે, તપાસ કરી શકે છે, વિરોધી પૂછપરછ કરી શકે છે અને પુનઃ પૂછપરછ પણ કરી શકે છે.

(૨૨) (I) તપાસ પૂર્ણતાને અનુસરી એક અહેવાલ તૈયાર કરવામાં આવશે અને તેમાં નીચે મુજબનો સમાવેશ થશે –

(અ) (અ) આરોપોની વિગતો અને ગેરવર્તન અથવા દોષારોપિત બેદરકારી, કૃત્ય અથવા આચરણના આરોપોની વિગતો; (બ) દરેક આરોપો અંગે સરકારી કર્મચારી તરફથી આપવામાં આવેલી પ્રતીભાવ વિગતો ;

(ક) દરેક આરોપ સંદર્ભમાં પુરાવાઓ આકલન ;

(ડ) દરેક આરોપ અંગે નિષ્કર્ષ અને તેનું કારણ.

સમજૂતી: જો તપાસ સત્તામંડળના અભિપ્રાયમાં તપાસની પ્રક્રિયાઓમાં મૂળ આરોપથી ભિન્ન કોઈ આરોપ સ્થાપિત થાય છે, તો તે આવા આરોપ અંગે પોતાની નિષ્કર્ષ નોંધાવી શકે છ

પરંતુ આવા આરોપ અંગેના નિષ્કર્ષ ત્યારે જ નોંધવામાં આવશે જ્યારે સરકારી કર્મચારીએ એવી આરોપ આધારિત તથ્યો સ્વીકાર્ય હોય અથવા તેને એવા આરોપ સામે પોતાનું બચાવ કરવાની યોગ્ય તક આપવામાં આવી હોય .

((II) જ્યાં તપાસ સત્તામંડળ પોતે શિસ્ત સત્તામંડળ ન હોય ત્યાં તપસ સત્તામંડળને તપાસના દસ્તાવેજો શિસ્ત અધિકારી ને મોકલશે, જેમાં તપાસનો સમાવેશ રહેશે –

(અ) ખંડ (૧) હેઠળ તે દ્વારા તૈયાર કરેલી અહેવાલ,

(બ) સરકારી કર્મચારી દ્વારા રજૂ કરાયેલ લેખિત બચાવનું નિવેદન, જો હોય તો.

(ક) તપાસ દરમિયાન રજૂ કરાયેલ મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવા.

(ડ) તપાસ દરમિયાન પ્રસ્તુત કર્તા અધિકારી અથવા સરકારી કર્મચારી અથવા

બંને દ્વારા દાખલ કરેલા લેખિત સંક્ષેપો , જો હોય તો, અને

(ઇ) તપાસ સંદર્ભમાં શિસ્ત સત્તાધિકારી અને તપાસ સત્તાધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલ આદેશો, જો હોય તો.

૧૦ તપાસ અહેવાલ પર કાર્યવાહી:

(૧) શિસ્ત સત્તામંડળ, જો તે પોતે તપાસ સત્તામંડળ ન હોય, તો લેખિતમાં કારણો નોંધાવિને , કેસને વધુ તપાસ અને અહેવાલ માટે તપાસ સત્તામંડળનેપાછો મોકલી શકે છે અને ત્યારબાદ તપાસ સત્તામંડળ નિયમ ૯ ના જોગવાઈઓ અનુસાર વધુ તપાસ આગળ વધારશે.

(૨) જો શિસ્ત સત્તામંડળ તપાસ સત્તામંડળના કોઈ આરોપ ના નિષ્કર્ષ સાથે અસહમત હોય, તો તે એવા અસહમતીના કારણો નોંધાવશે અને જો રેકૉર્ડ પરના પુરાવા પૂરતા હોય તો તે આરોપ અંગે પોતાનું નિષ્કર્ષ નોંધાવશે .

(૩) જો શિસ્ત સત્તામંડળ તમામ અથવા કે કોઈ એક આરોપ પર પોતાના નિષ્કર્ષ ને ધ્યાને લેતા આ મત પોહચી છે કે નિયમ ૬ ની આઈટમ્સ (૧) થી (૩) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ દંડ સરકારી કર્મચારી પર લાદવો જોઈએ, તો તે નિયમ ૧૧ માં દર્શાવેલા કંઈપણ નિયમોને ધ્યાનમાં લીધા વગર, એવો દંડ લાદવાનો હુકમ પસાર કરશે .

જે વાતની જોગવાઈ રાખવામાં આવી છે તે અનુસાર, જો કોઈ મામલામાં કમિશનની સલાહ લેવી જરૂરી હોય, તો તપાસનો નકલશી સ્ટો શિસ્ત સત્તાધિકારી કમિશનને મોકલશે, જેથી કરીને કમિશન દ્વારા આપેલી સલાહ શિસ્તનો દંડ લાદવાનું કોઈ પણ આદેશ આપતાં પહેલાં ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.

(૪) જો શિસ્ત સત્તામંડળે તેની તમામ કે કોઈએક આરોપની બાબતમાં થયેલી નોંધની અને તપાસ દરમિયાન રજૂ કરાયેલ પુરાવાઓને ધ્યાન માં રાખીને આ નિષ્કર્ષ આવે છે કે નિયમ ૬ના મુદ્દા (૪) થી (૮) મુજબનો કોઈ દંડ સરકારી કર્મચારી પર લાદવો જોઈએ, તો તે એવો દંડ લાદવાનો આદેશ આપશે અને

સરકારી કર્મચારીને ટેદંડ લાદવામાં આવે તેવી દરખાસ્ત અંગે પોતાનું પ્રતિનિધિત્વ આપવાની જરૂર નહીં રહે.

પરંતુ કમિશન સાથે પરામર્શ કરવો આવશ્યક હોય, ત્યાં દરેક કેસમાં તપાસનો રેકૉર્ડ શિસ્ત સત્તાધિકારી દ્વારા કમિશનને સલાહ માટે મોકલવામાં આવશે અને સરકારી કર્મચારી પર કોઈપણ પ્રકારનો દંડ લાદવા પૂર્વે એ સલાહને ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.”

૭. નિયમ ૯ ના ઉપનિયમોમાં જણાવ્યા મુજબ , શિસ્ત સત્તાધિકારી દ્વારા સૂચિત દંડના સંદર્ભ માં સરકારી કર્મચારીને આરોપોની નકલ આપવામાં આવશે. આ આરોપો સાથે દસ્તાવેજો અને સાક્ષીઓની સૂચિ હોય છે, જેના આધારે દરેક આરોપને સમથિત કરવા માટે પ્રસ્થાપિત કરાયું હોય છે. આ જોગવાઈઓના વાંચન પરથી આવું સૂચવઈ શકે છે કે:

(અ) શિસ્ત સત્તાધિકારી માટે ખુફી છૂટ હોય છે કે તો તે જાતે તપાસ હાથ ધરે, અથવા એવી તપાસ હાથ ધરવા માટે તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરે.

(બ) નિયુક્ત કરાયેલ તપાસ અધિકારી વિભાગ તરફથી રજૂઆત અધિકારી દ્વારા રજૂ કરવામાં આવતા દસ્તાવેજો અને સાક્ષીઓના આધારે, તેમજ પછી સરકારી કર્મચારી દ્વારા અને તેના વતી ઊલટ તપસ પર રજૂ કરી શકાય છે.

(સી) આરોપપત્રમાં નોંધાયેલી નથી એવી સાક્ષીઓને તપાસ અધિકારીની વિવેકબુદ્ધિ પ્રમાણે રજૂ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે અને આવા સાક્ષીઓને પૂછપરછ માટે બોલાવી શકાય છે અથવા પાછા બોલાવીને પુનઃપૃચ્છાકરી શકાય છે. જો કે, આવું ત્યારે જ માન્ય રહસે જ્યારે આવી સાક્ષીઓનો ઉપયોગ ખામી પૂર્વા માટે કરવામાં ન આવ્યો હોય.

(ડી) પ્રસ્તુતકર્તા અધિકારીએ સાક્ષીઓની યાદી રજૂ કર્યા પછી અને સરકારી કર્મચારી તેમની ઊલટ તપસ કરી લે છે, ત્યારબાદ સરકારી કર્મચારીની વારી આવે છે કે તે પોતાની તરફથી સાક્ષીઓ રજૂ કરે, જેમની પુછપરછ રજૂ કરતી અધિકારી દ્વારા થઈ શકે.

(ઈ) તપાસ સત્તાધિકારી આવા પુરાવાઓના આધારે નિકાલ કરીને તપાસનો રેકૉર્ડ શિસ્ત સત્તાધિકારીને મોકલે છે. શિસ્ત સત્તાધિકારી આ પુરાવાઓના આધારે, અને જો તેની રાહે એવું લાગે કે વધુ સાક્ષી પરિક્ષણ જરૂરી છે અથવા કોઈ સાક્ષીને ફરી બોલાવીને પુનઃપુછપરછ કરવાની જરૂર છે, તો તે એવું કરી શકે છે અને આ તમામ પ્રક્રિયા પછી શિસ્ત સત્તાધિકારી યોગ્ય તદ્દન દંડ લાદી શકે છે.

૮. ગુજરાત સિવિલ સર્વિસીસ (શિસ્ત અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૭૧ના ઉપરોક્ત વિશ્લેષણ પરથી એવું જણાય છે કે જ્યારે કોઈ કર્મચારી સામે વિભાગીય કાર્યવાહી શરૂ થાય છે, ત્યારે તે શિસ્ત અધિકારી દ્વારા આરોપપત્ર ઇસ્યુ કરીને શરૂ થાય છે. નિયમો હેઠળ "શિસ્ત સત્તાધિકારી" નો અર્થ એવો સત્તાધિકારી કે જેને નિયમ ૬ હેઠળ દર્શાવવામાં આવેલા દંડમાંથી કોઈપણ દંડ કોઈ સરકારી કર્મચારી પર લાદવાનો અધિકાર છે. નોંધપાત્ર રીતે, બરતરફી નો દંડ નિયમ ૬ હેઠળ આવરી લેવાયેલો છે.

૯. નિયમો, ૧૯૭૧ ના નિયમ ૯ હેઠળ દંડ ફટકારવાની પ્રક્રિયા નક્કી કરવામાં આવી છે. એ એવી પ્રક્રિયા માટે પૂરી પાડે છે કે જે સૂચવે છે કે નિયમ ૯ હેઠળના કોઈપણ દંડ લાદવા માટે વિભાગીય તપાસ કર્યા વિના કોઈ આદેશ પસાર થઈ શકે નહીં. નિયમ ૯ અને ૧૦ એ સૂચવે છે કે તપાસની શરૂઆત ચાર્જશીટ ઇશ્યૂ કરવાથી થાય છે જેમાં આરોપોની વિગતવાર માહિતી તથા પુરાવા તરીકે ઉપયોગમાં લેવાનાર દસ્તાવેજો અને સાક્ષીઓની યાદી આપવામાં આવે છે. આ ચાર્જશીટનો જવાબ આપવાનો અધિકારીને આમંત્રણ આપવામાં આવે છે. નિર્ધારિત સમયમર્યાદામાં જવાબ ન આપવામાં આવે તો તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવે છે. જણાવી દઈએ કે ઘણીવાર શિસ્ત અધિકારી પોતે તપાસ અધિકારી હોતો નથી. જ્યારે તપાસ અધિકારીની નિમણૂક થાય છે, ત્યારે

ચાર્જશીટ તથા દસ્તાવેજો અને સાક્ષીઓની યાદી આધારભૂત બને છે. વિભાગ તરફથી રજૂઆત અધિકારી દસ્તાવેજો અને યાદીબદ્ધ સાક્ષીઓ દ્વારા વિભાગનો કેસ રજૂ કરે છે. સાક્ષીઓને પૂછપરછ, ઊલટ તપસ અને પુનઃપૂરછ કરવામાં આવે છે. તપાસ અધિકારી પણ સાક્ષીને ફરી બોલાવવાની અને પુનઃપૂરછ કરવાની મંજૂરી આપી શકે છે. ત્યારબાદ, આરોપી અધિકારીને પોતાનો કેસ રજૂ કરવાની તક મળે છે — તે દસ્તાવેજો કે સાક્ષીઓ દ્વારા આરોપો ખંડન કરવાનો પ્રયાસ કરે છે. લેખિત બ્રીફ્સ ના અવલંબ બાદ તપાસ અધિકારી, રેકૉર્ડ પર આવેલા પુરાવાના આધારે, તે નક્કી કરે છે કે આરોપ/આરોપો સાબિત થાય છે કે નહીં.

૧૦. નિયમ ૯ ના ઉપનિયમ ૨૦ (બ) માં જણાવ્યું છે કે જો શિસ્ત અધિકારીને તપાસના રેકૉર્ડ મોકલવામાં આવે છે, તો તે ઉપલભધ પુરાવા ના આધારે કાર્યવાહી કરી શકે છે, અથવા જો તેનું મત હોય કે કોઈ સાક્ષીનો વધુ પરિચય જરૂરી છે, તો તે સાક્ષીને ફરી બોલાવી શકે છે અને તેની પૂછપરછ, પ્રતિપૂરછા અને પુનઃપૂરછા કરી શકે છે. નિયમ ૯ ના ઉપનિયમ ૨૨માં એ સૂચવવામાં આવ્યું છે કે ઉપરોક્ત રીતે તપાસના પુર્ણ થયા પછી તપાસ સત્તામંડળ નું કામ રિપોર્ટ તૈયાર કરવાનો રહે છે, જે આરોપો અંગે પુરાવાની વિમર્શાત્મક વિગતો સાથે શિસ્ત અધિકારીને મોકલવામાં આવે છે.

૧૧. નિયમ ૧૦ હેઠળ, જો શિસ્ત સત્તાધિકારી પોતે તપાસ સત્તાધિકારી ન હોય, તો તે લેખિતમાં કારણો નોંધાવીને કેસને વધુ તપાસ માટે તપાસ સત્તાધિકારી પાસે ફરી મોકલી શકે છે, ત્યારબાદ તપાસ સત્તાધિકારી દ્વારા આગળની તપાસ હાથ ધરવામાં આવે છે. નિયમ ૧૦ ના ઉપનિયમ (૨) હેઠળ શિસ્ત સત્તાધિકારી તપાસ અધિકારીના નિષ્કર્ષો સાથે સંમતિ આપે છે અથવા અસંમતી દર્શાવે છે. આવી સંમતિ અથવા અસંમતિના આધારે શિસ્ત અધિકારી દંડ ફટકારવા માટે આગળની કાર્યવાહી કરે છે.

૧૨. આ પગલાંથી એવું સૂચવાય છે કે આરોપપત્ર સાથે સૂચિબદ્ધ દસ્તાવેજોની રોશનીમાં સાક્ષીઓની પૂછપરછ, પુનઃપૂછપરછ અને/અથવા પારખી પૂછપરછ, સાક્ષીઓની વધુ પૂછપરછ, સાક્ષીઓને ફરી બોલાવવાનું આ બધું તપાસ અધિકારીના અધિકારક્ષેત્રમાં આવે છે. નિયમ ૮ના ઉપનિયમ ૨૦(બ) ને નિયમ ૧૦ના ઉપનિયમ (૨)ના સંદર્ભમાં વાંચતાં એવું પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે જો સાક્ષીઓને ફરી બોલાવવાનું કે પુનઃપારખી પૂછપરછ કરવાની જરૂરિયાત ઊભી થાય, તો શિસ્ત અધિકારી દ્વારા કેસ તપાસ અધિકારીને પાછો મોકલવો જરૂરી બને છે.

૧૩. આ સંજોગોમાં જ, માનનીય એકલ ન્યાયાધીશના નિષ્કર્ષોને સમજવાની જરૂર છે. કેસની ઘટનાઓની ફરી વિમર્શ કર્યા વિના એટલું સ્પષ્ટ છે કે, જ્યારે શ્રી ડી.એમ. પટેલને આરોપપત્રમાં સાક્ષી તરીકે સૂચિબદ્ધ કરવામાં આવ્યા હતા, ત્યારે તેઓની પૂછપરછ કે પારખી પૂછપરછ તપાસ અધિકારી સામે – પ્રસ્તુત અધિકારી કે દોષિત કર્મચારી દ્વારા – થઈ ન હતી. તપાસ અધિકારી દ્વારા કાર્યવાહી બંધ કરીને શિસ્ત અધિકારીને રિપોર્ટ મોકલ્યા બાદ, શિસ્ત અધિકારીએ ગુજરાત સિવિલ સર્વિસીસ (શિસ્ત અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૭૧ ના નિયમ ૮ના ઉપનિયમ ૨૦(બ) હેઠળના અમલ તરીકે જાહેર રીતે કાર્ય કરતા, શ્રી ડી.એમ. પટેલના નિવેદનો ૧૯.૦૭.૨૦૦૮ અને ૨૨.૦૮.૨૦૦૮ના રોજ નોંધ્યા હતા, જ્યારે તપાસ અધિકારી પોતાનો રિપોર્ટ ૧.૭.૧૯૮૭ ના રોજ આપી ચૂક્યો હતો. તેથી, આ કાયમી પ્રક્રિયા સ્પષ્ટ રીતે ૧૯૭૧ ના નિયમો હેઠળની કાર્યવાહી વિરુદ્ધ હતી. આ સંદર્ભમાં જ માનનીય એકલ ન્યાયમૂર્તિએ તેમનો નિષ્કર્ષ ચુકાદાના પરિષેદ નં. ૧૭, ૧૮ અને ૧૯માં નોંધાવ્યો છે, જે ઉપર પુનઃઉદ્દેખિત થયા છે. એમ કહેવાનું કે નિયમ ૮ ના ઉપનિયમ ૨૦(બ) નો અમલ અહીં લાગુ પડે છે, તે પણ ખોટી સમજણ છે, કારણ કે આ ઉપનિયમ માત્ર સાક્ષીની પુનઃપૂછપરછ અથવા પુનઃપારખી પૂછપરછ માટે જ છે. જ્યારે કોઈ સાક્ષીની શરૂઆતમાં જ પૂછપરછ થયેલી નથી, ત્યારે તેને “ફરી બોલાવવો” કે “પુનઃપારખી પૂછપરછ” કરવાનો પ્રશ્ન શિસ્ત અધિકારીના હસ્તે ઊભો થાય જ

નહીં.

૧૪. ઉપરોક્ત સ્થિતિઓ અને પરિસ્થિતિઓ ને ધ્યાનને લઈ , અમને ટ્રિબ્યુનલના નિર્દેશોને જેમ કે માનનીય એકલ ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા અનુમોદિત કરવામાં આવ્યા છે – બદલવાની કોઈ જરૂરિયાત જણાતી નથી, કારણ કે ટ્રિબ્યુનલના નિષ્કર્ષો મુજબ, દંડનો આદેશ "શિસ્ત અને અપીલ નિયમો, ૧૯૭૧ "નું ઉલ્લંઘન કરીને આપવામાં આવ્યો હતો. ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા તપાસ અધિકારીને મામલો પાછો મોકલવાનો ઈનકાર કર્યો હતો અને એ નિર્ણય પણ માનનીય એકલ ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા ચથાવત્ રાખવામાં આવ્યો હતો. વિશેષ કરીને શ્રી જી.એમ. જોશી દ્વારા દાખલ કરાયેલા કેસ નરીન્દર મોહન આર્ય(સુપ્રા) ના ચુકાદાને ધ્યાનમાં લેતા, એકલ ન્યાયમૂર્તિએ યોગ્ય રીતે કહી દીધું કે કોર્ટ માટે મામલો પાછો મોકલવો યોગ્ય નહિ હોય. આ કાનૂની સ્થિતિનું સ્પષ્ટીકરણ પણ માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટના નરીન્દર મોહન આર્ય ના ચુકાદામાં આપવામાં આવ્યું છે. આ તમામ ચર્ચા અને નિષ્કર્ષોને આધારે રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરાયેલ લેટર્સ પેટન્ટ અપીલો ફગાવવામાં આવે છે. એકલ ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા આપેલો ચુકાદો ચથાવત્ રાખવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ આપવામાં આવતો નથી.

(અનંત એસ. દવે, ન્યાયમૂર્તિ)

(બરિન વૈષ્ણવ, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.